

Sosiaali- ja terveysministeriö

20.1.2023

ASIA: SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ, LAUSUNTOPYYNTÖ, VASTAUSAIKA
20.1.2023 KLO 16:00 MENNESSÄ.

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/234/2023

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta annetun lain 59 §:n muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi annetun hallituksen esityksen (HE 319/2022 vp) täydentämisestä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi siitä, että valtio voi korvata Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueille kahden ympärivuorokautisen yhteispäivystyksikön ylläpidosta aiheutuvia lisäkustannuksia erillinen valtion korvaus myöntämällä. Nyt lausunnoille lähetettävä luonnos hallituksen esitykseksi olisi edellä tarkoitettu hallituksen esitystä HE 319/2022 vp täydentävä hallituksen esitys.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta annetun lain 59 §:n muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi (HE 319/2022 vp, alkuperäinen esitys) ehdotetaan säädettäväksi toistaiseksi voimassa olevana mahdollisuutena, että Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueet voisivat ylläpitää kahta ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystyksikköä sairaaloidensa yhteydessä. Voimassa olevassa laissa näillä hyvinvointialueilla on tämä mahdollisuus vuoden 2032 loppuun saakka.

Neuvotellessaan hallituskauden lopun lainsäädäntöohjelmasta pääministeri Marinin hallitus linjasi (17.11.2022) seuraavaa: ”*Epävirallinen ministerityöryhmä on linjannut, että Länsi-Pohjan ja Savonlinnan keskussairaaloiden ympärivuorokautisen päivystyksen ylläpidosta aiheutuvat kustannukset valmistaudutaan korvamaan vuodesta 2024 alkaen. Valtioneuvosto varaa vuosien 2024–2027 julkisen talouden suunnitelmaan tarvittavat määrärahat. Rahoituksen osoittamisen toteuttamistapa sekä tarvittavista säädöksistä vastaava ministeriö ratkaistaan erikseen jatkovalmistelussa.*” Alkuperäisessä esityksessä (s. 25) todetaan, että hallituksen tarkoitus on antaa mainittua hallituksen esitystä täydentävä hallituksen esitys erillisen rahoituksen toteuttamisesta.

Tausta

Sote-uudistuksen tultua voimaan vuoden 2023 alusta terveydenhuoltolain 50 §:n 3 ja 4 momentin säännökset sairaanhoitopiirien järjestämästä ympärivuorokautisesta yhteispäivystyksestä koskevat sairaanhoitopiirien sijasta hyvinvointialueita. Lapin hyvinvointialueella ei ole yliopistosairaala. Lapin hyvinvointialuetta ei siten koske terveydenhuoltolain 50.3 §:n poikkeussäännös, joka antaa hyvinvointialueelle, jolla on yliopistollinen sairaala, mahdollisuuden perustaa sairaaloidensa yhteyteen useampi kuin yksi ympärivuorokautisesti päivystävä yhteispäivystysyksikkö.

Sote-uudistuksen voimaansaattamislain 59 §:ään otettiin kuitenkin Lapin ja Etelä- Savon hyvinvointialueiden ympärivuorokautista yhteispäivystystä koskeva siirtymäsäännös. Sen mukaan *”sen estämättä, mitä terveydenhuoltolain 50 §:n 3 ja 4 momenteissa säädetään, Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueet voivat ylläpitää useampaa kuin yhtä ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystysyksikköä sairaaloidensa yhteydessä vuoden 2032 loppuun saakka”*.

Hallituksen esityksen (HE 241/2020 vp) perusteluista ilmenee, säännös mahdollistaa yhteispäivystysyksikön säilymisen Länsi-Pohjan keskussairaalassa. Säännös ei kuitenkaan velvoita tähän, vaan asia on jätetty hyvinvointialueen päätösvaltaan. Lisäksi hyvinvointialueen oikeus ylläpitää useampaa kuin yhtä ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystysyksikköä on voimassa vain vuoden 2032 lopussa päättyvän siirtymävaiheen ajan. Perustelujen mukaan kahdesta päivystyksestä aiheutuviin kustannuksiin ei makseta erilliskorvausta, vaan kustannukset tulee kattaa hyvinvointialueiden rahoituslain (617/2021) hyvinvointialueelle takaamalla yleiskatteellisella rahoituksella. Tämä on omiaan vähentämään hyvinvointialueen kiinnostusta säilyttää Länsi-Pohjan yhteispäivystysyksikkö.

Ympärivuorokautisen päivystystoiminnan järjestämistä koskeva ratkaisu vaikuttaa myös Länsi-Pohjassa mahdolliseen leikkaushoitoon. Erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä annetun asetuksen (582/2017) 7 §:ssä säädetään tiettyjen leikkausten keskittämisestä ympärivuorokautista perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystystä ylläpitäviin sairaaloihin. Jos Länsi-Pohjan keskussairaalassa ei ole ympärivuorokautista yhteispäivystystoimintaa, siellä ei myöskään voida antaa asetuksen 7 §:n tarkoittamaa leikkaushoittoa.

Hallituksen sote-uudistusta koskevassa esityksessä siirtymäsäännöstä perusteltiin Länsi-Pohjaa koskevin osin sillä, että Lapin hyvinvointialue koostuu sekä Länsi-Pohjan että Lapin sairaanhoitopiirien alueista, joilla kummallakin on ollut oma keskussairaalansa. Perustelujen mukaan *”Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueilla tulee olemaan muuhun maahan verrattuna merkittävästi haasteellisempaa sovittaa yhteen sairaaloidensa työnjako ja yhteistyö väestön palvelutarpeen mukaisen saatavuuden ja saavutettavuuden varmistamiseksi sekä palveluverkon ja toiminnan muokkaamiseksi”*, ja *”tämän vuoksi pitkä siirtymäaika vuoden 2032 loppuun saakka on tarkoituksenmukainen”*.

Perustelut antavat ymmärtää, että siirtymäsäännöksen tarkoitus olisi mahdollistaa hallinnollisesti sujuva Savonlinnan ja Kemin ympärivuorokautisesti päivystävien yhteispäivystysyksiköiden alasajo.

Sote-uudistuksen eduskuntakäsittelyssä kuitenkin ilmeni, että eduskunta ei tarkoittanut voimaanpanolain 59 §:n siirtymäsäännöstä lopulliseksi ratkaisuksi ja että erityissääntelyn tavoitteena ei ollut hallinnollisesti sujuva siirtyminen yhden päivystysyksikön malliin vaan riittävän palvelutason turvaaminen. Länsi-Pohjan keskussairaalan ympärivuorokautisesti päivystävän päivystysyksikön säilyttämistä onkin tarkasteltava ensisijaisesti perustuslain 19 luvun 3 momentin sekä 6 §:n edellyttämien riittävien terveystalvelujen yhdenvertaisen takaamisen kannalta. Lisäksi on otettava huomioon, että kiireellisen hoidon avulla toteutetaan perustuslain 19 §:n 1 momentin jokaiselle takaamaan oikeutta ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään huolenpitoon.

Erityistä painoa on pantava valtiovarainvaliokunnan sote-uudistuksen eduskuntakäsittelyssä esittämille näkökohdille. Valiokunta piti välttämättömänä, että *"Etelä-Savon ja Lapin hyvinvointialueen sotepalvelut turvataan myös tulevaisuudessa perustuslain 19 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla"*. Valiokunta piti perusteltuna, että jatkovalmistelussa kiinnitetään huomiota näiden hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyteen ja otetaan huomioon, että kausi- ja vapaa-ajan asukkaat saattavat kasvattaa tuntuvasti alueiden väestömäärää. Tämä lisää valiokunnan mukaan paitsi *perusterveydenhuollon myös erikoissairaanhoidon päivystyksen tarpeita ja "luo lisäpainetta palvelujen järjestämiseen"*. (VaVL 1/2021 vp)

Sote-uudistusta koskevassa mietinnössään (16/2021 vp) sosiaali- ja terveysvaliokunta viittasi muun muassa valtiovarainvaliokunnan lausuntoon ja katsoi, että *"tarvittaessa hallituksen tulee ryhtyä lainsäädännöllisiin tai muihin toimiin, jotta voidaan turvata Kemin ja Savonlinnan sairaalan riittävä palvelutaso"*. Valiokunta ehdotti, että eduskunta hyväksyy tätä tarkoittavan ponsilausuman. Hyväksyessään sote-uudistusta tarkoittavat lait eduskunta edellytti, että *"hallitus turvaa Kemin ja Savonlinnan sairaaloiden riittävän palvelutason ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin sen varmistamiseksi"* (EV 111/2021 vp).

Kemin kaupunginhallituksen lausunto

Hallituksen esitys voimaanpanolain 59 §:n muuttamisesta ja sitä täydentävä esitys

Hallituksen esityksen 319/2022 vp ja sitä täydentävän esityksen tarkoituksena on toteuttaa eduskunnan sote-uudistuksen käsittelyssä hyväksymä ponsilausuma. Hallitus ehdottaa esityksessään 319/2022 vp voimaanpanolain 59 §:ää muutettavaksi siten, että Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueiden oikeus ylläpitää kahta ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystysyksikköä muutettaisiin pysyväksi ja säännökseltä poistettaisiin nykyinen siirtymäsäännöksen luonne.

Kahden yksikön ylläpito säilyisi kuitenkin näiden hyvinvointialueiden oikeutena, eikä sitä muutettaisi velvollisuudeksi. Lisäksi kahden yksikön ylläpitäminen sidottaisiin yhtäältä väestön palvelutarpeeseen ja toisaalta siihen, että hyvinvointialueen velvoitteet eivät vaarannu.

Hallituksen säännösehdotus kuuluu seuraavasti: *"Sen estämättä, mitä terveydenhuoltolain 50 §:n 3 ja 4 momentissa säädetään, Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueet voivat ylläpitää kahta ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystysyksikköä sairaaloidensa yhteydessä, jos väestön palvelutarve sitä edellyttää ja enemmän kuin yhden yksikön ylläpito ei vaaranna laissa hyvinvointialueen toiminnalle säädettyjen edellytysten noudattamista ja velvoitteiden täyttämistä".*

Hallituksen esityksen perusteluissa arvioidaan lyhyesti vaihtoehtoa, jonka mukaan kahden päivystysyksikön ylläpitäminen säädettäisiin Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueiden velvollisuudeksi. Hallituksen mukaan *"tämä voitaisiin kokea yksiköiden aseman vahvemmin turvaavana ratkaisuna"*. Tämän tulee olla lähtökohta.

Hallitus katsoo kuitenkin, että *"se samalla rajoittaisi alueiden mahdollisuutta itsehallintonsa puitteissa tehdä palveluiden järjestämiseen liittyviä tarkoituksenmukaisia ratkaisuja"*. Lisäksi hallituksen mukaan *"Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueiden ei väestömäärän ja väestön palvelutarpeen näkökulmasta arvioida olevan sellaisia, että järjestämistä koskevalla lainsäädännöllä ja rahoituksella tulisi ohjata juuri kummallakin näistä alueilla varmasti olevan kaksi ympärivuorokautista yhteispäivystysyksikköä"*. Tällä argumentoinnilla pyritään jättämään huomiotta se, että Länsi-Pohja on paitsi kansallisesti merkittävä teollisuuden ja alkutuotannon keskittymä, myös elinkeinopoliittisessa kokonaisuudessa nykyisen tasoiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat aivan olennainen osa vallitsevaa kehitystä. Näitä näkökulmia ei voi tarkastella toisistaan erillisinä asioina, koska peruspalvelujen taso vaikuttaa aivan olennaisesti alueen houkuttelevuuteen investointikohteena, joka on tällä hetkellä hyvin merkittävää Pohjois-Ruotsin ohella ja imussa.

Sote-uudistuksessa lähtökohtana oli, että Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueille ei osoitettaisi erillirahoitusta kahden ympärivuorokautisesti päivystävän yhteispäivystysyksikön ylläpitämiseen. Hallituksen esityksessä 319/2022 lisäkustannusten kattamista yleiskatteellisesta rahoituksesta perustellaan sillä, että kahden ympärivuorokautisen yhteispäivystysyksikön ylläpitämiseen ei ole velvollisuutta vaan ainoastaan oikeus. Hallitus kuitenkin katsoo, että *"ottaen huomioon erityisesti Kemin ja Savonlinnan sairaaloiden historia päivystävinä sairaaloina ja se, että sinänsä tunnistetaan, että kahden yksikön ylläpito voi osoittautua alueelle taloudellisesti raskaaksi, on perusteltua korvata niitä lisäkustannuksia, joita alueen toisen yhteispäivystysyksikön ylläpidosta syntyy, mikäli alueet päättäisivät ylläpitää kahta yhteispäivystysyksikköä"*.

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltuun luonnokseen täydentäväksi hallituksen esitykseksi onkin otettu ehdotus säännökseksi, joka mahdollistaisi erillisrahoituksen. Luonnoksessa ehdotetaan, että voimaanpanolain 59 §:ään lisättäisiin seuraavan sisältöinen 2 momentti: *"Jos Lapin tai Etelä-Savon hyvinvointialue ylläpitää kahta ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystyksikköä, valtion talousarvion rajoissa valtion varoista voidaan maksaa erilliskorvaus hyvinvointialueelle niistä lisäkustannuksista, joita aiheutuu hyvinvointialueen toisen ympärivuorokautisen päivystyksen ylläpidosta. Erilliskorvauksen määrä ei kuitenkaan voi ylittää 20 prosenttia koko hyvinvointialueen ympärivuorokautisen yhteispäivystyksen toimintakuluista, joista on vähennetty toiminnasta saadut tulot."* Säännösehdotuksen mukaan Lapin tai Etelä-Savon hyvinvointialueilla ei siis olisi erilliskorvaukseen oikeutta, vaan ehdotus vain mahdollistaa korvauksen suorittamisen valtion talousarvion rajoissa. Toisekseen 20 % raja ei perustu mihinkään ja jättää täysin huomiotta rahoituksessa olosuhdetekijät, jotka ovat kuitenkin Lapin hyvinvointialueella poikkeukselliset ottaen huomioon hyvinvointialueen etäisyydet, maakunnan koko, suhde väestömäärään sekä väestön sijoittuminen. Olosuhdetekijä tulee huomioida niin Länsi-Pohjan kuin Etelä-Savon osalta.

Luonnoksessa täydennysesitykseksi erilliskorvausta perustellaan sillä, että *"erilliskorvauksella halutaan turvata Kemin ja Savonlinnan sairaalan päivystystoiminnan jatkumista aiemman laajuisena, sillä niissä on historiallisesti ollut ympärivuorokautinen yhteispäivystys aiemman oman sairaanhoitopiirin keskussairaalarastatuksen perusteella"*. Toisaalta esitysluonnoksen perusteluosassa viitataan siihen, että HUS-yhtymän ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen terveydenhuoltolain 50 §:n 3 momentin¹ nojalla ylläpitämiin yhteispäivystyksiköihin ei osoiteta erillisrahoitusta, vaan lisäkustannukset rahoitetaan yleiskatteellisella rahoituksella. Tämä vertailu ei ole kestävällä pohjalla. Yleiskatteellisesta rahoituksesta rahoitetaan myös terveydenhuoltolain 50 §:n 5 momentin² tarkoittamat päivystyksiköt.

Hallituksen esityksen yleisperusteluissa todetaan Etelä-Savon ja Lapin hyvinvointialueiden väestöprofiiliin poikkeavan maan keskiarvosta. Väestö ikääntyy nopeasti, ja sairastavuusindeksi osoittaa väestön olevan sekä Etelä-Savon että Lapin hyvinvointialueilla maan keskiarvoon verrattuna sairaampaa. Hallituksen esityksen yleisperusteluissa kiinnitetään perusväestön iäkkyyden ja sairastavuuden lisäksi valtiovarainvaliokunnan tavoin huomiota kesäasukkaiden ja matkailijoiden määrään. Hallitus toteaa niin ikään, että *"väestölle oman sairaalan päivystyksellä on myös suuri henkinen merkitys ja se koetaan*

¹ Tässä lainkohdassa olevan säännöksen mukaan "hyvinvointialueet, joissa on yliopistollinen sairaala, sekä HUS-yhtymä voivat väestön palvelutarpeen niin edellyttäessä perustaa useamman kuin yhden ympärivuorokautisesti päivystävän yhteispäivystyksikön sairaaloidensa yhteyteen".

² Tämän lainkohdan mukaan "sosiaali- ja terveysministeriö voi myöntää hyvinvointialueelle luvan ympärivuorokautisen perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystyksen järjestämiseen, jos palvelujen saavutettavuus ja päivystyspisteiden väliset etäisyydet sitä edellyttävät eikä väestön tarvitsemia palveluja voida riittävästi turvata ensihoitopalvelun avulla.

turvallisuuskysymyksenä". Lisäksi sairaaloilla on iso merkitys alueen elinvoiman ja sen työpaikkojen kannalta kuten jo edellä todettiin.

Hallitus toteaa myös, että Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueet poikkeavat muista alueista siinä, että niissä yhdistyy kaksi erillistä sairaanhoitopiiriä, joilla molemmilla on ollut vuosikymmeniä oma keskussairaala. Hallitus viittaa esityksessään myös siihen, että *"väestön palveluiden, erityisesti päivystyspalveluiden, lisäksi on alueilla kannettu huolta siitä, että keskussairaالاتasaisen sairaalan merkittävä elinvoimavaikutus ja henkilöstön pitovoima menetetään, mikäli sairaaloiden palveluvalikoimaa joudutaan lainsäädännöllisistä syistä ajamaan alas"*.

Hallituksen esityksessä mainittujen näkökohtien lisäksi on otettava huomioon, että Lapin hyvinvointialueella etäisyydet ovat pitkiä. Kemin sairaalan ympärivuorokautisen päivystyksen yksikön lakkauttaminen vaikeuttaisi entisestään hoitoon pääsyä sekä riittävien terveyspalveluiden yhdenvertaista takaamista alueen väestölle ja perustuslain 19 §:n 1 momentin edellyttämän välttämättömän huolenpidon toteutumista. Länsi-Pohjan sairaalan osalta on huomioitava myös valtakunnan raja, joka on Suomen vilkkain rajan ylittävä maayhteys, jonka merkitys tulevaisuudessa vain kasvaa ja yhteistyö kaikilla osa-alueilla Pohjois-Ruotsin kanssa etenee. Valtakunnan raja on osoittanut vaikuttavuutensa viime vuosien aikana liittyen eri uhka- ja kriisitilanteisiin. Tämä vielä korostuu entisestään kansallisen turvallisuustilanteen muututtua ja turvallisuuspoliittisen merkityksen kasvaessa merkittävästi ja huoltovarmuuden painopisteen nyt siirryttyä merkittävästi pohjoisemmaksi, mikä vain voimistuu Suomen liittyessä Natoon. Tämä muutos on välttämätöntä huomioida myös arvioitaessa kansallisen huoltovarmuudenkin kannalta ympärivuorokautista päivystystä antavaa sairaalaverkkoa ja tämän kriittisen infrastruktuurin kestävyyttä sekä kykyä tuottaa sairaanhoitoa myös poikkeusoloissa, joissa myös sairaanhoitoinfrastruktuuri voi olla suoran sotilaallisen vaikuttamisen kohde. Ympärivuorokautista päivystystä antava sairaalaverkko ja sen kapasiteettikyky on olennaista, kattaahan Lapin hyvinvointialue lähes puolet Suomen pinta-alasta.

Sosiaalisten perusoikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen kannalta merkityksellisenä lisänäkökohtana on vielä otettava huomioon, että tietoisuus päivystysyksikön mahdollisesta lakkauttamisesta vaikeuttaisi lääkärin rekrytointia paitsi erikoissairaanhoitoon myös perusterveydenhuoltoon. On oletettavaa, että myös rekrytointiongelmien heikentäisivät riittävien terveyspalvelujen tuottamisessa Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella jo saavutettua tasoa.

Hallituksen esityksessä 319/2022 vp mainitut näkökohdat, jotka perustelevat kahden ympärivuorokautisen päivystysyksikön säilyttämistä, perustelevat nimenomaan sitä, että tämä säädetään hyvinvointialueiden velvollisuudeksi ja että hyvinvointialueille säädetään oikeus erilliskorvaukseen lisäkustannuksista.

Tätä johtopäätöstä vielä vahvistavat yllä esitetyt lisänäkökohdat. Jos kahden yksikön ylläpitäminen on ainoastaan hyvinvointialueen oikeus, mutta ei velvollisuus ja jos erilliskorvausta vain voidaan suorittaa talousarvion rajoissa, mutta hyvinvointialueella ei ole siihen oikeutta, Länsi-Pohjan alueen palvelutarpeen tyydyttämistä ei ole turvattu siten kuin perustuslain yhdenvertaisuudesta säätävä 6 §, välttämättömästä huolenpidosta säätävä 19 §: 1 momentti ja riittävistä sosiaali- ja terveystalvveluista säätävä 19 §:n 3 momentti edellyttävät.

Sosiaalisiin ihmisoikeuksiin ja perusoikeuksiin liittyy olennaisesti heikennyskieltovaikutus. Tämä vaikutus kieltää heikentämästä sosiaalisten oikeuksien toteuttamisessa jo saavutettua tasoa. Heikennyskieltovaikutus liittyy luonnostaan perustuslain 19 §:n 1 momentin tarkoittamaa välttämätöntä huolenpitoa toteuttavaan kiireelliseen hoitoon. Lisäksi voidaan katsoa, että myös perustuslain 19.3 §:n takaamaan oikeuteen riittäviin sosiaali- ja terveystalvveluihin liittyy tällainen heikennyskieltovaikutus. Myös heikennyskieltovaikutus perustelee sitä, että Länsi-Pohjan alueella perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momentin tarkoittama oikeus hoitoon turvataan siten, että kahden ympärivuorokautisen päivystysyksikön ylläpitäminen säädetään hyvinvointialueen velvollisuudeksi, jonka täyttämistä silmällä pitäen alueella on lakisääteinen oikeus erilliskorvaukseen.

Hallituksen esityksen ja täydentävän esityksen luonnoksen säätämisjärjestysperusteluissa Savonlinnan ja Kemin ympärivuorokautisten päivystysyksiköiden erityissäntelyä on tarkasteltu hyvinvointialueiden välisenä yhdenvertaisuuskysymyksenä. Lisäkustannusten rahoittamista on myös arvioitu niin sanotun rahoitusperiaatteen kannalta. Luonnoksessa täydentäväksi esitykseksi on viitattu perustuslakivaliokunnan lausunnossa 17/2021 vp esittämään kannanottoon, jonka mukaan *"perustuslain 22 §:n mukaiseen perusoikeuksien toteuttamisvelvoitteeseen kuuluu valtion vastuu huolehtia siitä, että perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitetuilla alueilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään"*.

Kuntiin sovellettu rahoitusperiaate koskee myös hyvinvointialueita. Jos kahden ympärivuorokautisesti päivystävän päivystysyksikön ylläpitäminen säädetään Etelä- Savon ja Lapin hyvinvointialueiden velvollisuudeksi, on erillisrahoituksella turvattava rahoitusperiaatteen toteutuminen. Vain erillisrahoituksella voidaan taata se, että nämä hyvinvointialueet todella ylläpitäisivät kahta ympärivuorokautisesti päivystävää päivystysyksikkönä siten kuin perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momentin mukaisten sosiaalisten perusoikeuksien yhdenvertainen toteuttaminen ja näiden oikeuksien heikentämiskiello edellyttävät.

Säätämisjärjestysperusteluissa todetaan, että yhdenvertaisuusperiaate ei koske hyvinvointialueita vaan yksittäisiä ihmisiä. Niinpä yhdenvertaisuustarkastelun kohteena sen sijaan on, kohdellaanko eri hyvinvointialueiden asukkaita, tai yleisemmin maan eri osissa asuvia, yhdenvertaisesti perustuslain edellyttämällä tavalla palveluita järjestettäessä.

Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueita koskevan erillissäätelyn tarkastelua yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta näyttäisi säätämisyjärjestysperusteluiden mukaan edellyttävän erityisesti erillisrahoitus, jota osoitettaisiin kahden ympärivuorokautisesti päivystävän päivystysyksikön ylläpitämisestä aiheutuviin lisäkustannuksiin.

Luonnoksessa täydentäväksi esitykseksi viitataan siihen, että esityksessä ei ehdotettaisi säännöstä erillisrahoituksesta HUS-yhtymälle tai Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle, jotka ovat käyttäneet hyväksi terveydenhuoltolain 50 §:n 3 momentin mukaista mahdollisuutta ylläpitää useampaa kuin yhtä ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystysyksikköä.

Muodollisesta yhdenvertaisuudesta voidaan poiketa hyväksyttävistä syistä. Erilliskorvauksesta säätäminen Etelä-Savon ja Lapin hyvinvointialueille on perusteltua hallituksen esityksessä 319/2022 mainittujen seikkojen ja tässä lausunnossa esitettyjen lisänäkökohtien perusteella. Nämä näkökohdat perustelevat kahden ympärivuorokautisesti päivystävän yhteispäivystysyksikön ylläpitämisen säätämistä näiden hyvinvointialueiden velvollisuudeksi ja näiden hyvinvointialueiden oikeutta erilliskorvaukseen lisäkustannuksista. Samalla ne perustelevat valtiosääntöoikeudellisesti muodollisesti yhdenvertaisuudesta tinkimistä. Ne ovat sellaisia hyväksyttäviä perusteita, jotka yhdenvertaisuusperiaatteesta säättävän perustuslain 6 §:n mukaan oikeuttavat poikkeamaan muodollisesta yhdenvertaisuudesta. Epäjohdonmukaista olisi yhtäältä kiinnittää huomiota kahden hyvinvointialueiden erityissäätelyä edellyttäviin näkökohtiin, mutta toisaalta pitää erityisesti erilliskorvausta koskevaa erityissäätelyä yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta ongelmallisena.

Yhteenvetona

Kemin kaupunginhallitus toteaa, että valtioneuvoston ja eduskunnan tulee varmistaa, että Lapin hyvinvointialueella varmistetaan velvollisuus ja rahoitus ylläpitää useampaa kuin yhtä ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystysyksikköä Rovaniemen ja Kemin sairaaloiden yhteydessä, kuten toiminta on järjestetty aikaisemmin sairaanhoitopiireissä lainsäädännön velvoittamana. Lainsäädäntöesitys tulee muotoilla niin, että se on vietävissä läpi vielä nykyisen eduskunnan toimesta.

Valtioneuvosto ja eduskunta osoittavat yhteispäivystyksen järjestämiseen pysyvän rahoituksen rahoituslaissa laskennallisessa rahoituksessa asukasperusteisesti tai olosuhdetekijänä vuodesta 2024 alkaen. Kemin sairaalan yhteispäivystykseen osoitettu rahoitus ei vähennä muiden hyvinvointialueiden rahoitusta. Valtio osoittaa Kemin ja Savonlinnan sairaaloiden yhteispäivystyksen järjestämiseen Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueille kummallekin täysimääräisen toteumaan perustuvan rahoituksen. Rahoitus sidotaan hyvinvointi-indeksiin.

Erityissäätelyä ja yhdenvertaisuudesta poikkeamista kahden ympärivuorokautista päivystystä antavan yksikön ylläpitovelvollisuudesta ja oikeudesta erilliskorvaukseen tästä aiheutuvista lisäkustannuksista perustelevat selkeästi väestön keskimääräistä korkeampi ikääntyneisyys ja sairastavuus, kesäasukkaiden ja matkailijoiden suuri määrä, jolla on erityisen suuri merkitys perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaista oikeutta välttämättömään huolenpitoon toteuttavassa kiireellisessä hoidossa. Niin ikään on huomioitava alueen suuri koko ja siitä seuraavat suuret etäisyydet ja kahden keskussairaalan perinne sekä perustuslain takaamiin sosiaaliin oikeuksiin liittyvä heikentämiskielto, ottaen huomioon mikä oli tämän uudistuksen lähtökohta palvelutason säilyttämisestä.

Kemin kaupunginhallitus toteaa myös, että Kemin sairaalan yhteispäivystys ja erikoissairaanhoidon laadukkaat palvelut turvaavat Länsi-Pohjan alueen asukkaiden palvelujen saatavuuden saavutettavuuden, laadun ja kustannusvaikuttavuuden sekä kehittämisen. Sairaala turvaa Lapin hyvinvointialueen palvelujen yhdenvertaista saatavuutta kaikille Lapin asukkaille, mikä toteuttaa sote-uudistuksen tavoitteen. Uudistuksen tavoitteena ei ole heikentää minkään hyvinvointialueen palveluja.

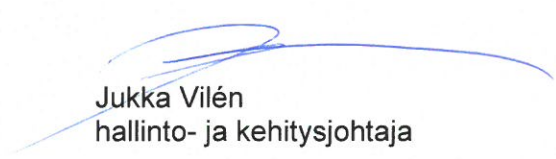
Lopuksi tulee huomioida, että myös eduskunta on yksiselitteisesti edellyttänyt päätöksessään EV 111/2021, että hallitus turvaa Kemin ja Savonlinnan sairaaloiden riittävän palvelutason ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin sen varmistamiseksi ja tämän vahvistaa lainsäädäntöesityksessä mainittu pääministeri Marinin hallituksen lausunto 17.11.2022. Kemin kaupunki lähtee siitä, eduskunnan ilmaisema tahtotila myös toteutuu.

Kemissä 20.1.2023

Kemin kaupunki

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Matti Ruotsalainen'.

Matti Ruotsalainen
kaupunginjohtaja

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jukka Vilén'.

Jukka Vilén
hallinto- ja kehitysjohtaja

